

Kauslunde-Gamborg
Lokalhistoriske Arkiv
2005

**Sognestyret i
Kauslunde og Gamborg**

Arkivets Adresse: Assensvej 179
Åbningstid: Hver tirsdag kl. 19.00-21.30
eller efter aftale
Hjemmeside: <http://home1.stofanet.dk/essv/arkiv>
ISSN: 1399-1620

Sognestyret i Kauslunde og Gamborg

Uddrag af forhandlingsprotokoller fra 1842-1942

Indledning

Den første begyndelse til en kommunal forvaltning på landet dannedes ved forordning af 5. Juli 1803 om fattigvæsenet (Fattigkommunen). I 1814 oprettedes skolekommunen ved anordning af 29. Juli 1814 for almueskolevæsenet.

For fattigkommunen og skolekommunen var virkeområdet omtrent det samme, idet det for det meste svarede til et kirkesogn. De offentlige biveje havde siden 1793 været bestyret af sognefogederne i hver deres distrikt, også svarende til kirkesognet.

Disse forskellige forordninger samledes den 13. August 1841 i den landkommunale anordning. Og her skabtes ikke blot sogneforstanderskaberne, men også amtsrådene. Chr. VIII afsluttede arbejdet i overbevisning om: "at en fri og velordnet Kommunalforfatning ikke alene ville give Borgerne en forøget Betyggelse for en paalidelig og hensigtsmæssig Bestyrelse af de Anliggender, der vedkommer det Samfund, hvortil de nærmest hører, men at den og maa have en gavnlige Indflydelse paa at nære Iver og rigtig Sans for det almindelige Vel."

Sogneforstanderskabet skulle bestå af et antal direkte medlemmer, nemlig sognepræsten, der var "født" medlem, samt besiddere af hovedgårde med mindst 32 tdr. hartkorn. Øvrige medlemmer blev valgt blandt sognets beboere, primært bønder, der drev landbrug på 1 tdr. hartkorn eller derover. Besiddere af bygninger til en assuranceværdi på mindst 1000 Rigsbankdalere var også kvalificerede.

Mænd under 25 år og kvinder havde ikke valgret.

Ved lov af 22. Marts 1855 ændredes valgreglerne. Det automatiske medlemskab for ejere af over 32 tdr. hartkorn bortfaldt og mænd over 25 år med egen husstand, og som var uberygtede og ikke skyldte skatter eller afgifter til kommunen, kunne nu deltage i valget og indvælges i sogneforstanderskabet. - Andre mænd, samt kvinder havde stadig ikke valgret.

Populært sagt udelukkede de 5 f'er: fruentimmere, fallenter, fattige, fjøllede og folkehold.

I 1867 bortfaldt præstens automatiske medlemskab af sogneforstanderskabet og navnet ændredes nu til sogneråd.

Først i 1908 fik kvinder over 25 år valgret til sognerådet og i 1915 til folketinget.

Sognestyret i Gamborg

Ved valget 5. Januar 1842 valgtes det første sogneforstanderskab i Gamborg sogn.

Valgt blev: Niels Hansen, Nordbjerggaard
Anders Larsen, Margaard
Hans Larsen, Abildgaard
Hans Jørgensen, Lindegaard
Lars Madsen Lunge, Gamborg

Desuden var grev Wedell og sognepræst J. F. Høgh fødte medlemmer.

23. april 1842 mødtes det nyvalgte sogneforstanderskab for første gang. Alle var personligt tilstede, undtagen grev Wedell, der lod sig repræsentere ved forvalter Chr. Evers.

Grev Wedell blev udnævnt til formand og Niels Hansen og Lars Madsen Lunge blev udnævnt til skoleforstandere. Hans Jørgensen og Anders Larsen udnævntes til fattigforstandere.

Der blev behandlet en opfordring fra Stiftamtmanden om forholdsregler i anledning af hundegalskab. Og man drøftede sognets biveje, der ikke var i den allerbedste stand. Men man fandt ikke i øjeblikket anledning til at tage bestemmelse om sammes forbedring.

Ovennævnte oplysninger er hentet fra den forhandlingsprotokol, der blev ført i perioden fra 1842 til 1904.

*Niels Peter Nielsen ved skrivebordet.
Formand for sognerådet 1917-1950.*

Gårdfæster (senere gårdejer) Niels Peter Nielsen, Søgaard på Svinø, som i 1913 blev indvalgt i Gamborg sogneråd og siden i 1917 valgt til rådets formand, var en aktiv og historisk interesseret mand. Han påtog sig, at renskrive uddrag af nævnte protokol, og det er disse uddrag, der ligger til grund for følgende oplysninger.

I april 1843 blev en skrivelse fra amtsrådet fremlagt, hvor opmærksomheden henledtes på betimeligheden i at anskaffe brandsprøjter på landet. Formanden var bekendt med at en sådan kunne skaffes i Odense og ved næste møde blev medlemmerne gjort bekendt med prisen på en sprøjte. Sogneforstanderskabet blev enige om, at anskaffe en sprøjte til sognet.

Sognets beboere opfordredes herefter til at bidrage til anskaffelsen og da formanden grev Wedell erklærede sig villig til at udrede halvdelen af den anpart, som ville falde på grevskabets fæstere, var sagen klar og formanden kunne sørge for indkøbet.

I december måned var den bestilte sprøjte nu modtaget og man besluttede, at antage et par husmænd til at betjene sprøjten i ildebrandstilfælde mod en vis betaling pr. gang.

Sprøjten fik sin plads i Kirkens våbenhus indtil 1863, hvor sprøjtehuset byggedes.

Juni 1848 vedtog man for fremtiden, at afholde møderne i skolen, dog på tider så skolegangen ikke forstyrredes. Samt at møderne blev holdt for åbne døre.

Ved møde marts 1849 enedes man om en erklæring i anledning af den påtænkte oprettelse af brevindleveringssteder og landpostbude: "At man vel erkender det hensigtsmæssige i disse Indretninger i Almindelighed, men at man for øvrigt ikke følte Savnet af sådanne på Grund af den nære Beliggenhed ved Kjøbstaden og den Adgang, der står åben til at benytte de imellem Assens og Middelfart værende Postbude"

Senere ved møde december 1851 blev der dog på begæring tilstået Wedellsborg postbud årligt 3 mark for at medtage breve fra posthuset til formanden.

I 1850 verserede en sag mellem Gamborg og Vejlby kommuner, idet en regning sendt fra sogneforstanderskabet i Gamborg til sogneforstanderskabet i Vejlby var fundet for høj. Et i Vejlby kommune hjemmehørende fattiglem, Rasmus Petersen, var fundet død i Gamborg fjord.

Ved møde februar 1850 vedtog man at nedsætte regningen således, "at der betales for Kisten 3 Rdl og 3 Mark. For Befordring efter Fjæle dertil 1 Rdl. For Kistelægning 1 Mark og 8 Sk. Og for Befordring i alt 2 Rdl. 1 Mark 8 Sk." Heri var alle enige.

4 medlemmer af sogneforstanderskabet mente dog, der burde tillægges 4 mark for at kaste graven.

Ved møde i april måned behandlede en skrivelse fra amtet, der begærede underretning om beregningen af befordringsomkostningerne ved omtalte Rasmus Petersens begravelse.

I den anledning vedtog man at svare: "at de omspurgte Budsendelser er forrettede med siddende Bud på Grund af Ligets Tilstand, men at man for øvrigt er af den Formening, at der ikke er beregnet videre til Befordringsomkostningen end der ville være medgået, hvis Budsendelsen var udført med gående Bud."

Er amtet imidlertid ikke enig i dette, ønskede sogneforstanderskabet at amtmanden fastsatte befordringsomkostningerne efter eget skøn. I den anledning bemærkedes: "at Afstanden til Birkedommeren er ca. 2 mil, til Distriktslægen 1 mil, og til Vejlby ca. $\frac{3}{4}$ mil".

Amtet afgjorde herefter, at omkostningerne ved Rasmus Petersens begravelse skulle refunderes Gamborg sogn med 6 Rdl 8 Mark.

I april 1851 behandlede et tilbud fra sognepræsten om, mod fuld erstatning, at ville overlade kommunen præsteenkesædets bygning til skolebygning. Dertil desuden så megen jord, som krævedes til byggeplads, gymnastikplads og passende haveplads, dog først med virkning fra næstkommende 1. marts.

Da skolelæreren, der var tilstede ved mødet, gav afkald på videre reparation i år, udover den sædvanlige hvidtning, besluttede man at udsætte byggeriet til næste år, og søge fornøden overenskomst med præsten.

Ved møde juni 1851 blev præsteenkesædets bygninger taget i øjesyn med henblik på skolebygning m.m. Man fandt dog ikke bygningerne egnede til indretning af hverken skole eller lærerbolig. Stedet fandt man dog særdeles kvalificeret og traf nu den overenskomst med præsten, at han i forventning om Skoledirektionens godkendelse overlod kommunen den omtalte plet jord – areal 4 Skp. Land, mod betaling af 200 Rdl foruden den sum, som de gamle bygninger kunne indbringe ved offentlig auktion.

Endelig blev det bestemt, at affatte tegninger og overslag over passende bygninger til skole og lærerbolig og andrage om godkendelse og lån til omkostningerne ved opførelsen. De gamle skolebygninger vedtog man at andrage om tilladelse til at bortsælge offentligt.

Ved møde i marts 1852 fremlægges godkendelse fra Kirke- og Undervisningsministeriet angående skolebygningssagen. Formanden pålægges at søge lån til byggeriet, i alt fald under 4% i rente og præsten lovede at drage omsorg for byggepladsens ryddeliggørelse senest 8. April.

Med hensyn til Madam Andersens søn, som på den tid beboede præsteenkesædet, skaffede Mølleren ham ophold indtil 1. November.

Kommunen sørgede selv for anskaffelse af vinduer og døre til sko-

lebyggeriet, hvorimod murer- snedker- og tømrerarbejdet blev udbudt i licitation. Desuden bestemtes det, at de 5 sogneforstandere og sognepræsten dannede en komité, der forestod byggeriet i alle sine enkeltheder.

Ved møde den 18. December, meddeltes det, at den nye skole kunne tages i brug den 20. December 1852 og at regnskabet over byggeriet var gjort op.

I anledning af, at en ny jordemoder var beskikket til distriktet Kauslunde sogn (414 td. hartkorn) og Gamborg sogn (154 td. hartkorn) var begge sogneforstanderskaber enige om at købe et hus med fornøden jord til jordemoderen. Den tidligere jordemoderbolig var ikke passende for en familie, og desuden beliggende på jord tilhørende Hindsgavl Gods.

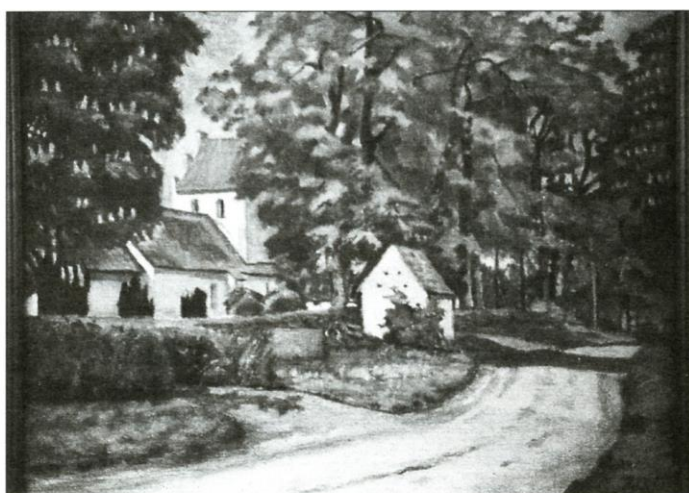
30. Januar 1860 havde Indenrigsministeriet godkendt at Kauslunde og Gamborg sogne optog lån til jordemoderbolig mod at tilbagebetaling skete over 10 år.

Det besluttedes, at opkræve 8 mark pr. td. hartkorn i juni 1860, 1 Rdl. i december 1860 og resten i december 1861.

Til juni termin blev Gamborg sogns andel af udbetalingen for det nye jordemoderhus opkrævet og betalt. Der optages lån 200 Rdl. hos pastor Brorson og bidraget samt lånet afregnes til sogneforstanderskaberne ved et møde i Middelfart.

Ejendommen var beliggende med jord på Svenstrup Mark (Iflg. andre kilder: Mariemøllevej 2, Kauslunde Mark)

I 1863, efter at have indhentet grev Wedells samtykke og sikret sig, at der ikke skete vansir af kirken, opførtes et hus til sognets brandsprøjte ved kirkegårdens nordøstlige hjørne. Huset blev 5 alen i længde og 4 alen i bredde (1 alen = ca. 62 cm.) og kostede 77 Rdl og 3 mark + håndlangerarbejde fra sognets beboere.

Borrevej med sprøjtehuset. Malet af Johan Andersen, Gamborg.

I 1888 blev stillingen som skolelærer og kirkesanger opslået ledig pr. 1. April.

Der indkom 43 ansøgninger og lærer Hasseriis blev ansat. Han varetog stillingen indtil 1925, hvor lærer Tarp ansattes.

Ved møde i juni 1889 vedtog man at bygge ny skole og at anskaffe 16 tomandsborde til en pris af 12 kr. pr. bord, samt en kakkelovn.

For at finansiere skolebyggeri og indkøb underskrev sognerådet et gældsbevis til Pastor Nyeborg lydende på 2.200 kr. til 4% p.a. at afbetale med rente og 200 kr. i årlig afdrag på årsdagen efter den 24. August 1889.

*Gamborg gamle skole
efter tilbygning 1889.
Foran huset ses lærer
Hasseriis og hustru*

I 1902 er sognerådet enige om af søge amtsrådet om tilladelse til at nedbryde fattighuset og samtidig opfylde dammen på "Højgade".

Den 23. Marts 1903 samledes sognerådet hos Hans Gormsen for at forhandle om mageskifte med den grund og have, som fattighuset havde ligget på. Rasmus Jørgen Larsen, Bjergdalsgård, som var bruger af matr. Nr. 12 og 13 var også til stede. Rasmus Jørgen Larsen blev tilbudt lergraven og det stykke jord, som lå på den østlige side af den nyanlagte vej, imod at han afstod et stykke jord på matr. Nr. 12, der stødte op til det hus, som beboedes af snedker Jørgen Hansen. (Østerbyvej 21) Af det afståede stykke jord, skulle der svares en årlig afgift på 10 kr. pr Skp. land sålænge det ikke blev udlagt til bebyggelse. Først i 1995 blev grunden solgt til bebyggelse.

Mange beslutninger fra de første år som selvstændig kommune kan endnu spores den dag i dag.

Men tiden løb fra de små kommuner og i 1966 blev Kauslunde og Gamborg kommuner sammenlagt til Kauslunde-Gamborg kommune. Det blev dog kun for en enkelt valgperiode, idet kommunesammenlægningen i 1970 betød at Kauslunde og Gamborg kommuner blev en del af Middelfart kommune.

Sognestyret i Kauslunde

Fra det første Sogneforstanderskab i 1842 til Primærkommunen i 1970 er der naturligvis mange sager, der har været behandlet i Sognestyret, som kan være interessante at tage frem fra protokollerne. Første Sogneforstanderskab valgtes 28. December 1841.

"Efter at alle valgberettigede var mødt, havde fået Adgang til at afgive deres Stemmer, disse vare tilførte Valgprotokollen, blev Stemmerne tydeligen oplæste af Formanden. Optegnede og sammentalte alle af Valgbestyrelsens øvrige Medlemmer, og følgende 7 valgbare have fået de fleste Stemmer" nemlig:

Nicolaj Rasmussen, Lundbjerggård, Svendstrup,	47	Stemmer
N. Christian Wisbeck, Kauslunde (Wisbecksminde)	43	"
Anders Simonsen, Lambæksgård , Svendstrup	46	"
Jørgen Hansen, Skrillinge Mark. (Christianslund)	39	"
Rasmus Jensen, Svendstrup (Lykkegaard)	36	"
Eskild Pedersen, Voldby Margaard	35	"
Jørgen Rasmussen, Kauslunde , (Lindegaard)	27	"

*En af de første sogneforstandere
Nicolaj Christian Wisbeck
Wisbecksminde, Kauslunde
Formand 1853-1859*

1843 var der valg af 3 nye medlemmer nemlig :

Gårdejer Peder Jørgensen, Kauslunde

Gårdejer Ole Nielsen , Kauslunde

Proprietær Krag, Skrillingegården.

1847 Amtsrådet havde indrømmet overfor Sogneforstanderskabet, at det for fremtiden måtte bestå af 8 medlemmer i stedet for 7. Der var derfor valg af 4 nye Sogneforstandere i stedet for de 3, der efter tur måtte afgå.

Fra protokollen d. 16 Juni 1849 møde hos Ole Nielsen, Hovedvejen 103, Kauslunde

"Pkt.3: Danmarks Riges Grundlov overleveredes Medlemmerne til Cirkulation."

1855 blev et vendepunkt i Sogneforstanderskabets historie, valget

ten blev udvidet, der blev nu 149 vælgere i Sognet, medens der hidtil havde været 78, disse 149 måtte kun vælge den mindre halvdel af Forstanderskabet. Den anden halvdel valgtes af de 30 højst beskattede i Sognet. Der var dog kun ca. 50% af vælgerne, der mødte frem ved valgene.

I 1858 var betleri et stort problem i Kauslunde Sogn. Det var næsten udelukkende udensogns betlere. Amtsrådet forespørger, om man vil deltage i omkostningerne til aflønning af nogle med Politimyndighed forsynede mænd, der skulle rejse omkring i landet for at opbringe betlere. Man vedtog forslaget, og samme år antoges Indsieder Jens Christensen, Kauslunde Fattighus, til, mod en godtgørelse af 40 Rigsdaler og 2 tdr. rugmel, at holde betlere fra Sognet. Var man ikke fornøjet med hans pligts opfyldelse, ville han blive afskediget straks.

1863 tilstedes der dog "Stodderkongen" som han kaldtes, yderligere 10 skp. Rugmel, så han må have udført sit arbejde tilfredsstillende. Institutionen "Stodderkonge" var virkelighed i mange år.

1859 kom der et cirkulære om fattighusenes indretning. De krav, der stilledes, fandt man i Sogneforstanderskabet for overdrevne.

I et uddrag af Pastor Føns's svar til myndighederne hed det: "man har store Betænkeligheder med at stille så store Fordringer til Fattighusenes Indretning, at Opholdet i dem kan virke særligt tiltrækkende. Noget ubilligt er der også i, at Fattiglemmerne skulle bo bekvemmere og pynteligere end det store Flertal af Husmænd, der ved sine bidrag hjælper til at bære byrden ved deres Underhold".

Krigen 1864 berørte Kauslunde Sogn stærkt.

Sogneforstanderskabet androg d. 16. November 1864 Krigsministeriet om, at kirken rømmes for ammunition, så Kirken igen kunne benyttes til Gudstjeneste.

Mange flygtninge fra Fredericia søgte ophold i Kauslunde Sogn, og måtte understøttes af Sognet, og udgifterne krævedes gentagne gange refunderet af Fredericia Sogn.

"Distriktsheste" til hæren er også et spørgsmål, der fylder mange sider i forhandlingsprotokollen.

1867 ændredes Sogneforstanderskab til Sogneråd, herved tilstræbtes en forenkling af det kommunale Styre. Valgretten blev udvidet. I sogneforstanderskabets tid var der flere kasser og flere regnskaber. Dette var ret indviklet, derfor samledes det hele i en fælles kasse og et samlet kasseregnskab. Og der var ikke mere en særlig ligning for Kommunekassen og en for Fattigkassen.

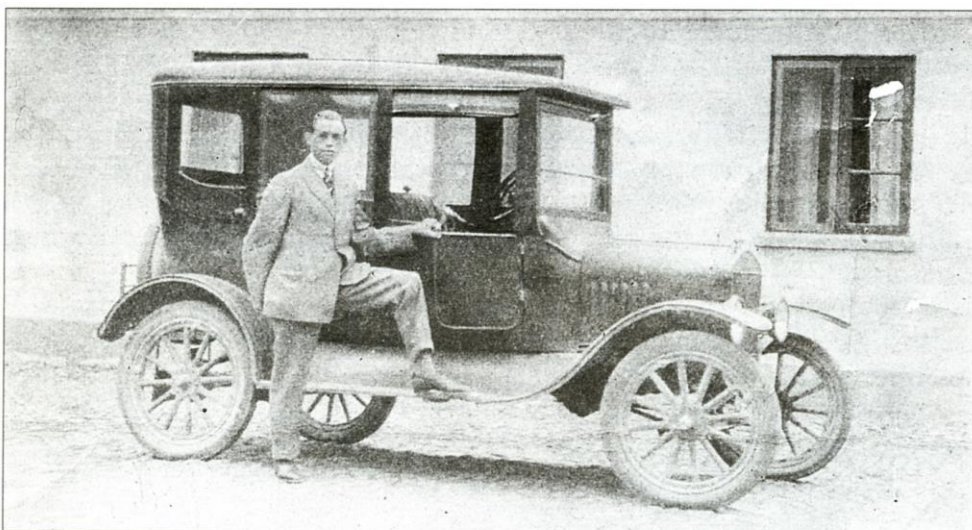
Det sidste specielle Fattigregnskab blev aflagt af Pastor Højrup og ifølge dette var udgifterne til Fattigvæsenet for 1868: 280 Rd. i penge og i naturalier ca. 180 Lispund Rug, 80 Lispund Gryn, og ca. 60 Lispund Malt. (1 Lispund = 8 kg.)

en forskole ved Kauslunde og Skrillinge skoler, og 2 foreslog oprettelse af et nyt lærerembede og en ny skole for Voldby og omegn. Skoledirektionen bestemte, at der skulle oprettes 2 forskoler, 1 ved Kauslunde Skole og 1 ved Skrillinge Skole.

1891 Læreren ved Skrillinge Skole ønskede, at anvende kul til opvarmning af skolestuen, Sognerådet fastholdt sit forbud, og der måtte kun benyttes brænde.

I 1891 kom de første andragender om alderdomsunderstøttelse, det højeste beløb, der blev tilstået var 200 kr. årligt. I 1920 var maksimumsbeløbet steget til 800 kr. årligt og i 1940 til 1320 kr.

I 1903 blev det tilladt automobiler at køre på landeveje, men kun med 15 km i timen. Kørsel med bil på biveje var ikke tilladt.

Anders Rasmussen, Ulvsbjerg. Den første Ford i Svendstrup. Flere biler større udgifter til vejenes vedligeholdelse.

Der blev lagt mere og mere over på Sognerådene til udførelse, men i stedse mindre grad til afgørelse. På mange områder var Sognerådet nærmest at betragte som et ekspeditionskontor.

Når man gennemgår protokollerne, var der nævnt mange forordninger man fik fra højere instans og så måtte Sognerådet tage forordningerne til efterretning.

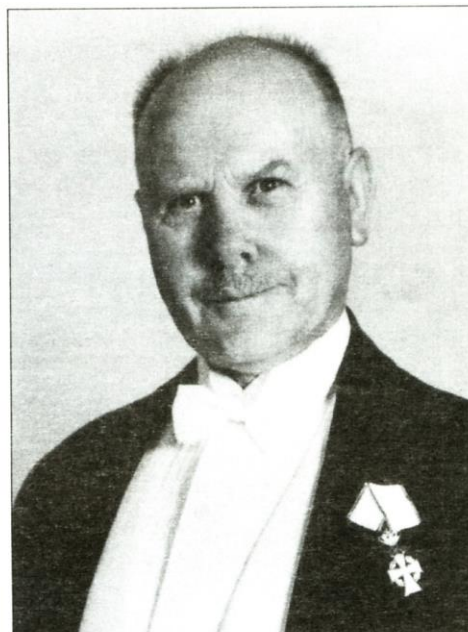
13. Februar 1937 er der meddelelse fra Indenrigsministeriet om de politiske partiers bogstavbetegnelser. Tidligere brugte man på valglisterne kun Liste A og Liste B, der intet havde med partierne at gøre, dog nok med forskellige synspunkter.

I 1937 blev nedsat et Børneværnsudvalg. Navnene på de indvalgte kvinder kunne ikke stå alene. Eksempel: Marie Olsen, Grd. Johs. Olsens Hustru.

Fra 1937 opkræves skatten pr. giro.
Formandens løn var 75 øre pr. indbygger + vederlag.
Kassererens løn var 50 øre pr. indbygger
Dagløn for kommunens arbejdere var 6 kr. pr. dag.
For at hjælpe kassereren med regnskabet blev der bevilget 585 kr. til en Regnemaskine.
Sidst i 30'erne skulle der foretages svinetælling og senere landbrugstælling af rug og hvedebeholdninger. Man vedtog, at sognerådsmedlemmerne selv skulle foretage disse optællinger.
I 1939 kom der rationeringskort til kaffe, te og sukker og i 1940 kom der rationeringskort til margarine, palmin, havregryn og byggryn.
I 1940 var der i Kauslunde kommune 1465 beboere og bebyggelsen var nu vokset til 144 gårde og 216 huse.
Mange begivenheder har præget sognet, de første hundrede år, 1842 til 1942 og det er kun et lille udpluk, der her er kommet med.
Mange af sognets mænd har i den periode været med i sogneforstanderskab og sogneråd og har brugt tid og kræfter for sognets ve og vel.
Her kan nævnes 2, der har været formand i en længere periode:

*Gdr. Rasmus Nielsen,
Voldby Vestergaard.
Sognerådformand 1909-1923
Ridder af Dannebrogordenen 1937*

*Gdr. Emil Frederiksen, Voldby.
Sognerådformand 1923-1950
Sognefoged 1924-1950
Ridder af Dannebrogordenen 1948*

Året 2004

Desværre gik det som vi havde frygtet, vi fik ikke lokalerne i stuen tilbage i år, skønt man fra den kommunale forvaltnings side havde lovet det. Hyllehøjskolen skal udbygges de kommende 3 år og i den tid har de brug for dem.

I forbindelse med udgivelsen af medlemsfolderen om Kauslunde-Gamborg Brugsforening lavede vi en planche med fotos, da vi syntes vi havde så mange gode billeder, som der ikke var plads til i det lille hæfte.

Den 13. november, Arkivernes dag, åbnede vi en udstilling "Fra sogneforstanderskab til storkommune." Her kan man se billeder af mange af de tidligere sogneforstandere og sognerådsmedlemmer. Billederne supplerer dette års medlemsfolder.

Vi håber i 2005 at få en moderne udgave af registreringsprogrammet Arkibas. I de sidste måneder er der brugt mange timer med manuelt at gøre det gamle program klar til konvertering.

En stor tak til arkivforeningens medlemmer for den støtte I yder Kauslunde-Gamborg lokalhistoriske Arkiv.

Heldigvis har en del gæster kunnet finde ned til os i kælderen, men vi vil gerne se mange flere.

Generalforsamling afholdes onsdag d. 6. april 2005 kl. 19.00 i lokalerne over arkivet. Efter generalforsamling serveres der kaffe og Birgit Jensen vil fortælle om sit liv i kommunalpolitik.

p.a.v.
Ester Nørrelykke

Medarbejdere:

Svend Erling Andersen, Skrillinge	6441 1679
Karen Margrethe Christophersen, Kauslunde	6440 3003
Carl Jørgensen (Busser), tidl. Kauslunde	6441 1698
Gunnar Madsen, Kauslunde (formand)	6440 3066
Tove Mikkelsen, tidl. Svenstrup	6441 2660
Karen Munk, Kauslunde	6440 3100
Ester Nørrelykke, Skrillinge (arkivleder)	6441 2514
Gerda Rasmussen, Gamborg (kasserer)	6440 3232
Lisbeth og Jørgen Rasmussen, Gamborg	6440 3033